

Stortingsmøtet på Elverum 9. april 1940

19/2-88

DEBATT

Av John Sand

I Nationen 5. ds. gir herr Erik Braadland et feilaktig bilde av det stortingsmøte som ble satt på Elverum kl. 21.30 den 9. april 1940. Således hevder herr Braadland at C. J. Hambro «ga fra talerstolen umotlagt av deltagerne på stortingsmøtet regjeringen fullmakt til å utøve de funksjoner som etter Grunnloven tilligger Stortinget inntil forholdene igjen måtte bli slik at Stortinget kunne samles i trygghet og frihet». Men Hambro ble imot sagt. Det korrekte forhold er nemlig at stortingsmennene Getz, Stray og Førre (2 ganger) tok til ordet etter at Hambro hadde framsatt sitt fullmaktsforslag. Etter at Getz var kommet med en kort opplysning uttalte Hambro: «— og Stortinget bekræfter alene ved sin beslutning den generelle adgang til å gi provisoriske anordninger som regjeringen har i den tid Stortinget ikke er samlet.» Til dette repliserte representanten Førre: «Hvis regjeringen har den fullmakt, behøver den ikke å få en ny.» Stortingsmann Førre har i en artikkel i Andoya Avis 14.8.1958 nærmere utdypet det som skjedde under det for øvrig nokså kortvarige Elverum-møtet. I nevnte artikkel skrev Førre bl.a.: «Jeg uttalte at på grunnlag av herr Hambros siste erklæring at når regjeringen har sin fullmakt i henhold til Grunnloven, var det intet grunnlag for å vedta en ny fullmakt. Dermed avsluttedes debatten om dette spørsmål. Og noen votering ble ikke foretatt.» Her kan jeg nevne at statsvitenskapsmannen, professor dr. juris Frede Castberg, i sin bok Juridiske strids-spørsmål i Norges nyere historie side 57 skriver: «Nå kan man etter min mening ikke si at Elverum-fullmakten ble vedtatt av Stortinget. Det faktiske forhold er at den beslutning som ble foreslått av Stortingets president, overhodet ikke

EKSIL-REGJERING: — Hambro ville at regjeringen Nygaardsvold i eksil skulle trekkes til ansvar for sin overtredelse av den provisoriske anordningsmyndighet og omtalte lovene som ble laget i London i lite rosende vendinger, i følge innsenderen. Innfelt: J. Nygaardsvold tale fra BBCs norske avdeling i London den 9. april 1943. (Arkivfoto).

ble satt under votering. Møtet ble hevet før det var stemt over forslaget.» Dr. Castberg tar på side 58 sterk avstand fra den tanke at man — med bakgrunn i de uttalelser som falt under Elverum-møtet — skulle kunne betrakte Hambros forslag som på noen måte bifalt av Stortinget. Professor Castberg bygger her på den kjensgjerning jeg foran har påvisst at bl.a. representanten Førre gjorde innsigelse mot Hambros forslag.

En annen som deltok under Elverum-møtet var daværende odelstingspresident Neri Valen (V). Den 9. og 10.12.1947 skrev Valen to lange artikler i avisen Varden. Hans konklusjon lød: «Eg hugsar vel at politikarane var på det rene med at det ikkje var votert over fullmakta i Elverum, og at fullmakta ikkje heller var i konstitusjonelle former.» Odelstingspresident Valen uttaler for øvrig om det som rent faktisk foregikk under Elverum-

møtet: «Men for presidentskapet og for dei andre politikarar som var i Elverum, var det samrøystes vedtaket om underhandling med tyskarane det eigentlege politiske innhaldet av møtet.»

La meg til slutt ta med at professor dr. Castberg, som ved årsskiftet 1944/45 kom til London, flere steder i sin dagbok fra London-tida, kommer inn på at det ikke forelå noen «Elverumsfullmakt». Således skriver Castberg i sin dagbokopptegnelse for søndag 18.2.1945: «Wright var for øvrig sterkt opptatt av at den såkalte «Elverumsfullmakt» overhodet ikke eksisterte. Nettopp om den hadde jeg en kort, men noe skarp replikkveksel med Hambro... Han vil ikke være med på at den fullmakt han foreslo... var et utslag av konstitusjonell nødrett og ga regjeringen myndighet utover de vanlige myndighetsgrenser.» (Min understr.)

Det har også sin interesse å konstatere at Hambro, fremdeles i følge Castbergs opptegnelser, ville at regjeringen Nygaardsvold i eksil skulle trekkes til ansvar for sin overtredelse av den provisoriske anordningsmyndig-

het etter Grunnlovens paragraf 17. «Han karakteriserte noen av de anordninger som nå ble laget i London, som «nazistiske» — «C ja som værre enn de nazistiske lover hjemme,» heter det i dr. Castbergs notat 23.1.1945.

NATIONEN 19.2.88 Aprildagene 1940

DEBATT

Av Mari Brandrud

Erik Braadland mener det ikke finnes vanlig stenografisk referat eller møteprotokoll fra stortingsmøtet 9. april 1940. Det ble imidlertid sendt ut referat ved midnatt 9. april over NRK Hamar. Dette referat er trykt med ordrett tekst i de lokale aviser. Hamar Arbeiderblad, Hamar Stiftstidende, og Vest-Oppland har referatet 10. april. I Lofotposten er det trykt 19. eller 22. april 1940. Teksten er likelydende, men overskriftene får stå for avisenes regning. (Vedlegger referatet på microfilm fått på Universitetsbiblioteket.)

Noe som er viktig er at dette er datidas referat. Dette i motsetning til det offisielle som ifølge W. Keilhau er laget etter hukommelsen av ham selv og Arne Ordning, se s. 335 til 352 Samtiden 1950. Keilhau sier selv at så sent som høsten 1940 var ennå ikke noen Elverum-fullmakt kommet i Norsk rettsstidende. H. O. Christophersen sier s. 67 at Elverum-fullmakten har en laget ordlyd. I Stortingsbiblioteket under dokumenter 1945 s. 1, 2 og 3 finnes noe fra stortingsmøtet 9. april 1940.

Nei 9. og 10. april

Nygårdsvoll ønsket å fratre 9. april, og at landet skulle få en samlingsregjering. Regjeringen ble nektet å fratre i den daværende situasjon. Da stilte Nygårdsvold krav om å få med statsråder fra de borgerlige partier.

Den viktige fullmakt som ble gitt, var retten til å utnevne 3 konsultative statsråder fra de andre partier og til å bevilge de nødvendige midler til dette. Regjeringen ble nektet å fratre. De fikk etter uttalelse fra Hambro en utstrakt fullmakt til å treffe de nødvendige avgjørelser inntil Stortinget igjen kan kalles sammen.

Stortinget vedtok å forhandle med tyskerne og oppnevnte forhandlingsutvalg. Dette ble via ekspedisjonssjef Johannesen meddelt Brauer natt til 10. april på samme tid som referatet fra stortingsmøtet gikk ut over NRK.

Det ble ikke holdt noe nytt stortingsmøte 10. april, mange var allerede da reist hjem. Tyskerne krevde 9. april at Norge skulle godta samme ordning som den Danmark hadde fått. Koth hadde forlangt at det måtte forelegges Storting og regjering. Men mens stortingsmøtet ennå pågikk kunngjorde Quisling ny regjering fra Oslo.

10. april

Brauer kom selv til Elverum for å forhandle. Da hadde han nytt krav fra Hitler. Kongen skulle utnevne Quisling til statsminister. Dette sa kongen Nei til, han kunne ikke utnevne en regjering som han ikke trodde hadde folkets tillit. Men regjeringen sto fritt til å avgjøre for seg selv. Regjeringen fulgte kongens standpunkt og sa Nei til å utnevne Quisling. Dette nei ble gitt i telefon da Brauer ringte fra Eidsvoll. Da hadde tyskerne opphold de norske med forhandlinger i to døgn.

Nationen - et familiemedlem

Nat i rum 19/2-88

DEBATT

Av Eirik Thune Iversen, Bessaker

Det var med meget stor forbauselse jeg første gang leste om trykkerisaken Bondebladet-Nationen. Dette må da være galt, var den første tanken som slo meg, og jeg så fram til partenes redegjørelse som måtte komme og til de enkelte reaksjoner. Leserreaksjoner har da også kommet både i Nationen og Bondebladet — den helt store avklaringen fra de enkelte partier savnes pr. i dag fra min side, men en kan vel ikke vente å få innblikk i strategiens innkammer hos noen av partene.

Det en sitter igjen med som hovedårsaken til skilsmisken fra Bondebladets side er for det første en million kroner i lavere trykkeritgifter, dårlig fargegjengivelse hos nåværende trykkeri og ved flytting til Trondheim og Adresseavisens raskere distribusjon. En

million — kan en dvele ved som en årsak, dårlig trykk og sen distribusjon er ting som det går an å gjøre noe med, en sender ikke en venn og slektning ut i enda hardere økonomisk klima for så lite. — Den ene millionen går det sikkert også an å diskutere seg fram til en løsning på — det må vi lese av disse to blader forlanger.

Så kan en spørre om hvorfor jeg er så engasjert i akkurat dette? Gården og dens eiere har alltid vært bondelagsmedlemmer og landbruksamvirkefolk så langt tilbake som det har vært muligheter for det. Ja, fordi jeg som gårdbruker i næringsfattig og grusgrent strøk på Trøndelag-kysten ser behovet for en levende Nationen som kan informere daglig til politikere på «Landsbakken» og befolkningen for øvrig om de ting som rører seg i landbruksnæringen, og ikke minst i distriktene. Vi må ha ett organ i «Tigerstaden» som både vil og kan presentere dette på en skikkelig og verdig måte. Som yrkesutøver må jeg bare si jeg finner Nationen umåtelig interessant både når det gjelder landbruksinformasjon og dens behandling av det

politiske stoff, det kulturelle innslag er også av god kvalitet.

Har vi så andre aviser i Oslo-området som kan gi befolkningen i hovedstaden med omegn det samme stoffet? Svaret er nei! Er det andre aviser som kan informere distriktene og landbruksnæringen på samme måte? Svaret er atter nei! Det er heller ingen andre aviser som kan informere oss like godt når jordbruksforhandlingene starter. Jeg har ennå ikke snakket med noe bondelagsmedlem som har vært enig i det som nå skjer angående trykkingen, og i de årsaker som er blitt gitt som grunn. Så tro meg Bondebladet, det er stor uvilje i medlemsmassen, og jeg håper ennå det kan la seg gjøre å få trykkingen over til Nationen — den har tross alt talt NB-medlemmer, samvirket og distriktene sak på en god måte.

Så til slutt til dere bondelagsmedlemmer som ikke er fast leser av Nationen, bevilg dere et kortidsabonnement på Nationen før og under jordbruksforhandlingene og følg med i det som skjer i disse ulveveier — så forstå dere også at Nationen er verd å satse på!